

ბიზნესი, მენეჯმენტი, მარკეტინგი

მართვის ეკონომიკური ფსიქოლოგია და მართვისადმი ფსიქოლოგიური მიდგომის უმთავრესი პრინციპები

ბადრი დავითაია

ემკ, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასისტენტი-პროფესორი
badri.davitaia@mail.ru

ლალი ხარბედია

ემკ, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
lalikharbedia@mail.ru

მზისადარ ბჟალავა

ემკ, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასისტენტი-პროფესორი

რეზიუმე

თანამედროვე პირობებში შეიძლება ხაზგასმით აღინიშნოს, რომ მართვის პრობლემა არის ცენტრალური, როგორც ეკონომიკური ისე ფსიქოლოგიური მეცნიერებისათვის. ვინაიდან პრაქტიკოსების ძირითადი საკითხები ორიენტირებულია მართვის ფენომენზე, ეს თემატიკა დამუშავებულია, დაგროვილია დიდძალი ემპირიული მასალა, რომლის საფუძველზედაც შეიძლება გაიცეს ყველა დონის ხემძლვანელთა მისამართით მართვის ოპტიმიზაციის რეკომენდაციები. ზოგიერთი მათგანი ეფექტურად მუშაობს პრაქტიკულად ნებისმიერ სიტუაციაში, სხვები კი უმთავრესად გარკვეულ სოციოკულტურულ გარემოში. წარმოდგენილ სტატიაში მოტივაციური და ფსიქოლოგიური თეორიების ანალიზის საფუძველზე გადმოცემულია მართვაში ფსიქოლოგიური მიდგომების უმთავრესი პრინციპები.

ასევე, ხაზგასმულია, რომ მმართველობითი მოქმედება მოიცავს სხვადასხვა განშტოებათა ნიშან-თვისებებს: აღმასრულებელი, პერცეფციული, მნემური, გონებრივი და კომუნიკაციური. რაც, შეეხება მმართველობითი გადაწყვეტილებების აქსესუარებს, ის შეიძლება იყოს პიროვნების შემეცნებითი თავისებურებები, პროფესიონალიზმი, სიტუაციის მახასიათებლები, აზროვნების სისტემურობა, გადაწყვეტილების მიღების მეთოდები, აგრეთვე კონტროლისა და კორექციის მეთოდები.

საკვანძო სიტყვები: სოციოკულტურული გარემო, მართვის ფსიქოლოგიზაცია, სოციალური ევოლუცია, მართვის ეტაპები, მართვის პროცედურები, ფსიქოლოგიური თეორიები, მოტივაციური თეორიები, ბიჰევიორიზმი, ემპირიზმი, მართვის ფსიქოლოგიური პრინციპები.

ძირითადი ტექსტი

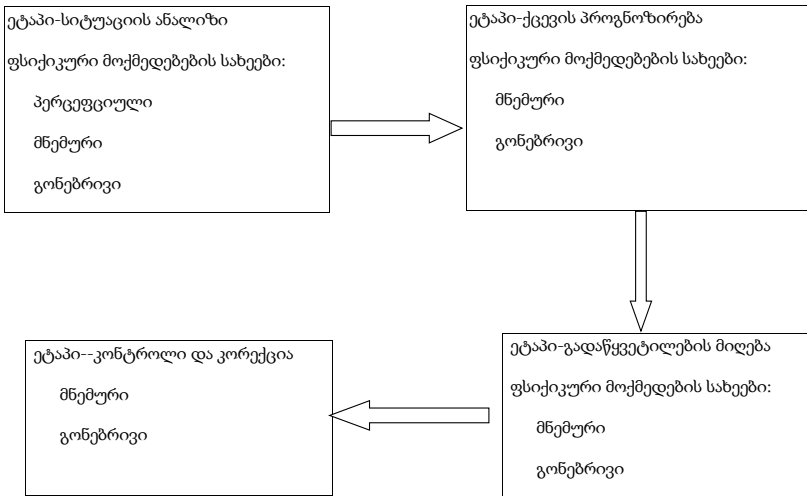
მართვის სრულყოფილების მიდგომების მრავალგვარობაში უკეთ გარკვევის მიზნით მიზანშეწონილია გავაანალიზოთ ეკონომიკური-ფსიქოლოგიის უმთავრესი ცნებები. როგორც ცნობილია, შრომა არის ადამიანის მიზანმიმართული და ცნობიერი საქმიანობა მატერიალური და კულტურული სიკეთის შესაქმნელად, რათა დაკმაყოფილდეს პირადი და საზოგადოებრივი მოთხოვნები. შრომის პროცესი მოიცავს საკუთრივ შრომას, შრომის საგნებსა და საშუალებებს. „მეოთხე ელემენტის თეორიის“ მიხედვით, მართვა არის რთული შრომის სრულყოფილებიანი ელემენტი და წარმოების მეოთხე ფაქტორი. ამდენად მართვა არის საქმიანობის განსაკუთრებული სახე, რომელიც ახდენს არაორგანიზებული ბრბოს გარდაქმნას მიზანმიმართულ და მწარმებლურ ჯგუფად, ხოლო სოციალური მართვა არის ზემოქმედება საზოგადოებაზე მათი მოწესრიგების, ხარისხობრივი სპეციფიკის შენარჩუნებისა და სრულყოფის მიზნით. განანსხვავებენ სტიქიურ მართვას, რომელიც ეფუძნება მასობრივი ფაქტორებისა და სხვადასხვა ძალების გადაჯვარედინებას. რაც შეეხება ცნობიერ მართვას, ის ხორციელდება საზოგადოებრივი ინსტიტუტებისა და ორგანიზაციების მიერ.

მართვის ფსიქოლოგიზაცია კი არის თანამედროვე ცივილიზაციისა და კულტურის უმთავრესი მოთხოვნა. საზოგადოების ძირითადი მოდელები და მახასიათებლები შეიძლება წარმოვიდგინოთ შემდეგი სახით: 1.ინდუსტრიამდელი საზოგადოება--ეკონომიკური საქმიანობის განმსაზღვრელი ფორმაა სოფლის მეურნეობა, ძირითადი მიზანი ძალაუფლება, ხოლო საზოგადოება კონსერვატიული; 2.ინდუსტრიული საზოგადოება--ეკონომიკური საქმიანობის ძირითადი სფეროა მრეწველობა, ძირითადი მიზანია მოგება, სოციალური ორგანიზაციის ფორმაა კორპორაცია; 3.პოსტინდუსტრიული საზოგადოება--დომინანტურია მომსახურების სფერო , მიზანია ცოდნა და ინფორმაცია; 4.ინფორმაციული საზოგადოება--ნიშანდობლივია მოცულობითი ინფორმაციის გამოყენება წარმოების მასშტაბების ზრდასთან ერთად და მართვის პროცესის გართულება; 5.მოხმარების საზოგადოება--მისთვის დამახასიათებელია განსხვავებული წარმოების ორიენტაცია, რომელიც აქცენტირებულია ინდივიდის მოთხოვნებზე და მსხვილ სერიულ წარმოებაზე.ეს უკანასკნელი კი შესაძლებელია პერსონალის პოტენციალის ეფექტური გამოყენების პირობებში.

სოცალური ევოლუციის აღმავალი ხასიათის ცნებას შეესაბამება წარმოებაში ინდივიდზე წარმოდგენის განვითარება. აღნიშნული ევოლუცია ხასიათდება ადამიანის არსის შესახებ წარმოდგენების გართულებით და მასზე მარტივი წარმოდგენიდან ფსიქოლოგიურ წარმოდგენაზე გადასვლით. ამასთან მართვის ეკონომიკური ფსიქოლოგია მიზნად ისახავს მმართველობითი მოქმედებების ფსიქიკური საფუძვლების შესწავლას გარკვეულ ეკონომიკურ გარემოში. მმართველობითი საქმიანობა არის ფსიქიკური მოვლენა, პროცესი, რომელიც ექვემდებარება გაცნობიერებულ მიზანს. ეს საქმიანობა ხასიათდება მოტივების, მიზნების, სტრუქტურისა და საშუალებების ცნებებით. ასევე მისთვის დამახასიათებელია ისეთი ფსიქიკური მდგენელები, როგორიცაა მიზანი, აღქმა შეგრძნება, აგრეთვე მისი კომპონენტებია : ა.სიტუაციის ანალიზი, შეფასება; შედეგებისა და ქცევის პროგნოზირება; გადანყვეტილების მიღება;

დრეალიზაცია; ე. კონტროლი და კორექცია.

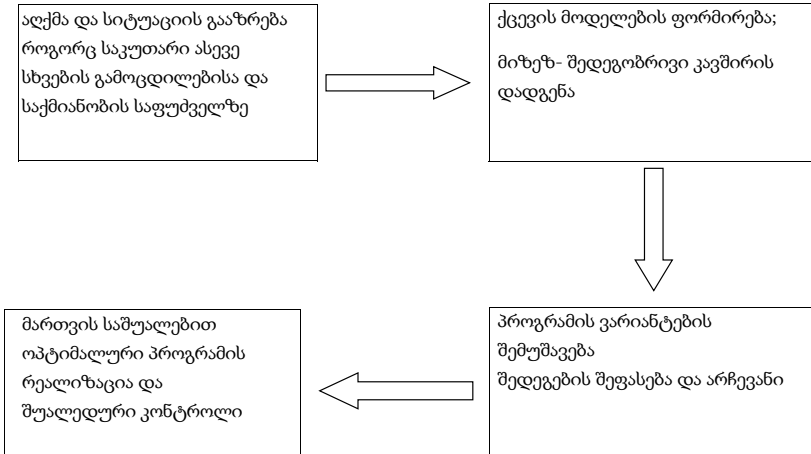
მმართველობითი მოქმედება შეიძლება მოიცავდეს სხვადასხვა განმტოებათა ნიშან-თვისებებს: აღმასრულებელი, პერცეფციული, მნემური(რომელიც დაკავშირებულია მეხსიერებასთან), გონებრივი და კომუნიკაციური. ასევე ის შეიძლება იყოს იმპულსური, გააზრებული, რაციონალური, რეგულარული და საგანგებო. რაც შეეხება მმართველობითი გადაწყვეტილებების აქსესუარებს, ის შეიძლება იყოს: პიროვნების შემეცნებითი თავისებურებები; პროფესიონალიზმი, სიტუაციის მახასიათებლები, აზროვნების სისტემურობა, გადაწყვეტილების მიღების მეთოდები, აგრეთვე კონტროლისა და კორექციის მეთოდები.

1.1. მმართველობითი მოქმედების ეტაპები

ეკონომიკური გარემოს სუბიექტების ქცევის შესახებ დასაბუთებული და ობიექტური ინფორმაციის მიღების აუცილებლობა არის ის ძირითადი მოტივი, რომელმაც განაპირობა ამ მიმართულებით ფსიქოლოგიურ-ეკონომიკური ხასიათის გამოკვლევების ჩატარება. როგორც წესი ამ სახის ინფორმაცია ძალზე მწირია, ან არასაკმარისია ეკონომიკური ქცევის პროგ-

ნოზირებისა და კორექტირებისათვის. ნებისმიერი პრობლემა, რომელიც დაკავშირებულია საზოგადოების ცხოვრებასთან, შიძლება დახასიათდეს ფაქტორთა სიმრავლით: ეკონომიკური, ფსიქოლოგიური, ტექნოლოგიურ-ტექნიკური, იურიდიული და სოციოლოგიური.

1.2. მართვის პროცედურები

მართვის ფსიქოლოგიური ასპექტების კვლევისას გამოვლინდა მთელი რიგი ბარიერები, რომლებიც განაპირობებენ მცდარი დასკვნებისა და ინტერპრეტაციების გაკეთებას, რაც თავის მხრივ იწვევს რეალური ფაქტების ვუალირებას.

პლაცებოს ეფექტი. მე-20 საუკუნის 80-იან წლებში ცნობილი ფსიქოლოგი უ.მენდელი მონაწილეობდა ახალი ტრანკვილიზატორის ეფექტის გამოკვლევაში, რომლის არსი მდგომარეობდა შემდეგში: მას , როგორც ცდისპირს ეძლეოდა სამკურნალო თვისებების არმქონე აბები, ასეთივე აბები ეძლეოდა მის პაციენტებს. ამასთან ერთად იყო საკონტროლო ჯგუფი, რომლებსაც მკურნალობდნენ რეალური სამკურნალო აბებით. მენდელსა და მის ჯგუფს აღენიშნებოდა აგრესიულობის მკვეთრი შემცირება. აღმოჩნდა , რომ ეს ეფექტი დაკავშირებული იყო მხოლოდ

პლაცებოს ფენომენტან(ქეისი,როდესაც პაციენტებს სჯერათ ნამლის სასწაულმოქმედების), არამედ თვით მენდელში განწყობების ცვლილებებთან. თავის მხრივ პაციენტებიც პოზიტიურ განწყობას ავლენდნენ მის მიმართ. პლაცებოს ეფექტი არის ხოტორნის ეფექტის კერძო შემთხვევა, რომელიც ჩატარდა ჩიკაგოში ხოტორნის კომპანიაში.

აუდიტორიის ეფექტი. ამ ეფექტის არსი მდგომარეობს სხვა ადამიანთა მონაწილეობის გავლენაში სწავლების ხარისხზე. აღნიშნული თემა საფუძვლიანად არის შესწავლილი სოციოლოგიაში. სხვათა მონაწილეობით დომინანტური რეაქციების გაძლიერება და ნაკლებად ათვისებული რეაქციების შენელება იწოდება სოციალურ ფასილიტატორად. მაგალითად, გამოცდილი მუშაკი ამაღლებს მუშაობის ხარისხს პუბლიკის მონაწილეობის დროს, გამოუცდელი კი აუარესებს.

პიგმალიონის ეფექტი(როზენტალის ეფექტი). ამერიკელმა მეცნიერმა ეს მოვლენა ასე განმარტა: როდესაც, ექსპერიმენტატორი, რომელიც დარწმუნებულია მისი ჰიპოთეზის ჭეშმარიტებაში, არაცნობიერად მოქმედებს ისე, რომ მან მიიღო ფაქტიური დადასტურება. მაგალითად, სწავლული ბიჭვიორისტები ნაწილობრივ უგულვებელყოფენ ფაქტებს, რომლებიც დისონანშია „სტიმული-რეაქციის“ თეორიასთან.

პირველი შთაბეჭდილების ეფექტი. მისი არსი მდგომარეობს შემდეგში: პიროვნების შეფასებისას განსაკუთრებით მდგრადია პირველი შთაბეჭდილება, ხოლო ყველა შემდგომი მახასიათებლები, რომლებიც ეწინააღმდეგება პირველ შთაბეჭდილებებს იგნორირებულია. ყველა ეს ეფექტი ხაზს უსვამს ფსიქოლოგიისა და სოციალური ფსიქოლოგიის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას საკუთარი და სხვა ინდივიდების მართებული და ობიექტური აღქმისათვის.

აღსანიშნავია, რომ მოტივაციისა და შრომითი თეორიების განვითარება მკაფიოდ ადასტურებს მართვის მეცნიერებისა და ფსიქოლოგიის ფართო შემხებლობას და განსაკუთრებით ამ უკანასკნელის გავლენას მმართველობითი ზემოქმედების მიდგომებსა და მეთოდებზე.

ფსიქოლოგიური თეორიები	შრომითი და მოტივაციური თეორიები
მექანიზმი, ასოციაციზმი, რეფლექსოლოგია	შრომითი სწავლება და აღზრდა. ტეილორიზმი
ბიჰევიორიზმი, ნეობიჰევიორიზმი	იგივე თეორიები
ინდივიდუალური განსხვავებების ფსიქოლოგია სოციალური ფსიქოლოგია	ფსიქოლოგიისა და ადამიანური ურთიერთობების სკოლა
ფსიქოტექნიკა	პროფესიონალური და პიროვნული ტესტირება
სკინერის თეორია	მოლოდინის თეორია; სამუშაოს შინაარსი და სხვა პროცესუალური თეორიები
ჰუმანისტური ფსიქოლოგია	მოტივაციის თეორიები: მასლოუ, მაკლეანდი, ჰერცბერგი
როჯერსის არადირექტიული თეორია	პოზიტიური მოტივაცია და სტიმულირება

1.3. ფსიქოლოგიისა და

შრომითი თეორიების კავშირი

ამგვარად, მოტივაციური და ფსიქოლოგიური თეორიების ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ მართვაში ფსიქოლოგიური მიდგომის ამოსავალი პრინციპები:

1. მმართველობითი ზემოქმედება არის ურთიერთქმედება;
2. მართვის ნებისმიერი ობიექტი არის სუბიექტი, ე.ი. აქტიური სისტემა;
3. არა აქვს ზღვარი შემეცნებას და თვითშემეცნებას;
4. ცოცხალი სისტემების მიმართ ადექვატური მიდგომა სისტემური და სიტუაციური მიდგომების საფუძველზე;
5. ურთიერთქმედების ნებისმიერი შედეგი არის გამოცდილება;

6. ადამიანური ქცევის ყველაზე ადექვატური მოდელია ის მოდელები, რომელთა ახსნა შესაძლებელია ფსიქოლოგიური თეორიებით, ვინაიდან ქცევის პატერნი არის ფსიქიკური მოქმედების პროდუქტი;

7. მმართველის პრიორიტეტები ხელქვეითის პრიორიტეტები არ არის;

8. გავლენის ფაქტორები ზემოქმედებს მუდმივად ცვლადი სისტემის მიმართ;

9. გავლენის ფაქტორები ურთიერთზემოქმედებენ და ერთმანეთზე ახდენენ გავლენას;

თანამედროვე მართვამ ორგანულად უნდა შეახამოს აღნიშნული მიდგომები, რამდენადაც ამ შემთხვევაში უზრუნველყოფილია მართვის ობიექტში მიმდინარე პროცესების ობიექტური და სრული ინტერპრეტირება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მართვა – მეცნიერება და ხელოვნება: ა.ფაიოლი, გ.ემერსონი, გ.ფორდი, „რესპუბლიკა“ 2002წ.

2. სინკ დ.სკოტი – მწარმოებლურობის მართვა: დაგეგმვა, გაზომვა, შეფასება და კონტროლი, „პროგრესი“, 2005 წ.

3. გოდფრაუ ჟ. – რა არის ფსიქოლოგია, „პიტერი“, 2007 წ.

4. თ.ხომერიკი-მენეჯმენტი: კონცეპტუალური საკითხები, თბ, 2000წ.

5. Druker P. Managing in a time of great change, Oxford, 2005.

6. Burke P.W.W. Organization Development, „Progress“, 2003 .

7. Lane U. J. International management Behavior. Nelson, 2004 .

8. Hofstede G. Cultures and Organizations: Software Of The Mind, „Progress“ 2003.

REFERENCES:

1. Management - Science and art: A. Fiol, G. Emerson, G. Ford, „republics“, 2002.

2. Sink D. Scot- The management of Produce, planning, measure, estimate and control, „Progress“, 2005.

3. Godfua J.– What is psychology, “Piter,, 2007.
4. T.KHomeriki-Management: Conceptional Questions, Tbilisi, 2000.
5. Druker P.Managing in a time of great change, Oxford, 2005.
6. Burke P.W.W. Organization Development, „Progress”, 2003.
7. Lane U. J. International management Behavior. Nelson, 2004 .
8. Hofstede G. Cultures and Organizations: Software Of The Mind, „Progress” 2003.

**ECONOMIC PSYCHOLOGY OF MANAGEMENT
AND KEY PRINCIPLES OF THE PSYCHOLOGICAL
APPROACH TO MANAGEMENT**

Badri Davitaia, PhD

Assistant-Professor of Akaki Tsereteli
State University
badri.davitaia@mail.ru

Lali Xarbedia², PhD

Associate-Professor of Akaki Tsereteli
State University
lalikharbedia@mail.ru

Mzisadar Bjalava, PhD

Assistant-Professor of Akaki Tsereteli
State University

RESUME

In the modern conditions it is emphasized that management problem is central as for economics as well in psychological teaching. However the trainees’ pivotal questions are focused on management phenomenon. It will be remarked that this subject is developed and there are accumulated the various empirical materials.

On this basis, there can be issued for each level the leaders recommendations for optimization of management. Some of them work effectively, practically in any situations, but others do mainly in the definite socio-cultural spheres. In this article, based on the analyses of motivational and psychological theories, are transferred the most important principles in management, it is also noted the controlled executive, perceptual, mental and communicative ones. Regarding management decisions, it may discussed the personality's cognitive features: professionalism, characteristics of the situations, systematic thinking, methods of making decisions and also methods of the control and corrections.

Key Words: socio-cultural sphere, management psychology, stages of social evolutions, procedures of management, psychological theories, motivational theories, behaviorism, empiricism, principles of management psychology.